

Географічний кабінет – центр навчально-виховної роботи з географії

Пашкова А. В., Дем'яненко С. О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна, alinaspng@gmail.com

Надішла до редакційної колегії: 18.01.2022. *Анотація.* У даній статті викладено теоретико-методичні засади організації кабінету географії в школі. Проведено інтерв'ю для вчителів географії Голосіївського району м. Києва з метою аналізу наявності географічних кабінетів у загальноосвітніх навчальних закладах та їх наповненості навчальними приладами та матеріалами. Головною метою дослідження було вивчення можливостей кабінету географії у школі як центру навчально-виховної роботи з географії. Географічний кабінет у статті постає центральною ланкою в організації навчального процесу, що становить матеріальну базу шкільної географії, створює необхідні умови для роботи вчителя та учнів. Постійні зміни шкільної освіти, зокрема географічної, роблять дослідження актуальним сьогодні. У зв'язку з цим, вчителі географії мають працювати, створюючи нове, сучасне навчальне середовище для учнів, при цьому формуючи компетентну особистість, яка здатна самореалізуватися у майбутньому. Імідж сучасного кабінету має сприяти впровадженню активних форм організації навчання географічної науки та виступає важливим різновидом організаційно-забезпечувальних засобів навчання географії і є інтегрованою системою взаємопоєднаного навчального обладнання, засобів і технологій, рівень яких відповідає вимогам часу, сконцентрованих в одному класному приміщенні з метою забезпечення високої ефективності навчання.

Ключові слова: географічний кабінет, устаткування кабінету, Голосіївський район, кабінетна система навчання, інтерв'ю

Geographic cabinet as a geography educational center

Pashkova A., Demianenko S.

Taras Shevchenko National University, Kyiv, Ukraine, alinaspng@gmail.com

Abstract. This article outlines the theoretical and methodological principles of organizing a geography classroom at school. Interviews were conducted for teachers of geography of Holosiivskiyi district of Kyiv in order to analyze the availability of geographical classrooms in secondary schools and their content of teaching aids and materials. The main purpose of the study was to study the possibilities of the geography classroom at the school as a center of educational work in geography. The geographical office in the article is a central link in the organization of the educational process, which is the material basis of school geography, creates the necessary conditions for teachers and students. Constant changes in school education, in particular geography, make research relevant today. In this regard, geography teachers must work to create a new, modern learning environment for students, while forming a competent person who is able to self-realize in the future. The image of a modern office should promote the introduction of active forms of teaching geography, it is an important type of organizational and support tools for teaching geography is an integrated system of interconnected teaching equipment, tools and technologies, the level of which meets the requirements of time in one classroom teaching.

Keywords: geographical cabinet, cabinet equipment, Holosiivskiyi district, cabinet training system, interview.

Вступ. Географічний кабінет – це центральна ланка в організації навчального процесу, що становить матеріальну базу шкільної географії, створює необхідні умови для роботи вчителя та учнів. Предметним кабінетом прийнято вважати класну кімнату закладу зі створеним навчальним середовищем, оснащеною сучасними засобами навчання та шкільним обладнанням. Основна мета створення кабінету полягає в забезпеченні оптимальних умов для організації навчально-виховного процесу та реалізації завдань, визначених Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти з географії.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що шкільна освіта, зокрема географічна, сьогодні знаходиться в постійній зміні. XXI століття – це століття інформаційних технологій. У зв'язку з цим, вчителі географії мають працювати по-новому, створювати навчальне середовище на компетентнісних засадах, формувати особистість, здатну самореалізуватися в майбутньому. Головне завдання діяльності кожного учителя на сучасному етапі – пробудити інтерес до навчання та навчити самостійно здобувати знання, творчо їх використовувати. Навчально-методичне забезпечення географічного кабінету займає провідну роль у вивченні курсу географії в школі. Сама ідея класно-урочної системи навчання була сформульована великим чеським педагогом Я. А. Коменським.

Метою статті є вивчення можливостей шкільного кабінету географії як центру навчально-виховної роботи з географії та проведення дослідження аналізу забезпеченості матеріалами та використання навчальних географічних кабінетів на прикладі шкіл Голосіївського району.

Об'єктом дослідження виступає шкільний географічний кабінет як центр навчально-виховної роботи з географії. Предметом дослідження є роль географічного кабінету в навчально-виховній діяльності учнів.

Головними завданнями дослідження стали наступні позиції: шляхом аналізу фахової літератури визначити дидактичні можливості шкільного кабінету географії в організації навчально-виховного процесу; проаналізувати кабінетну систему навчання географії загальноосвітніх навчальних закладів Голосіївського району міста Києва.

Матеріали і методи досліджень. Проведене дослідження базується на аналізі літературних джерел. За допомогою методу інтерв'ю було опитано вчителів географії Голосіївського району м. Києва з приводу реалізації кабінетної системи навчання у загальноосвітньому навчальному закладі, де вони працюють.

Результати та їх аналіз. Першим етапом роботи, було визначення теоретико-методичних засад організації кабінету географії в школі. Предметним кабінетом прийнято вважати класну кімнату закладу зі створеним навчальним середовищем, оснащеною сучасними засобами навчання та шкільним обладнанням (Martyniuk T.S., 2016). Основна мета створення кабінету полягає в забезпеченні оптимальних умов для організації навчально-виховного процесу та реалізації завдань, визначених Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти з географії (Postanova KМУ vid 30.09.2020 № 898..., 2020). В основних документах, що регламентують навчально-виховний процес, значну увагу приділено функціонуванню предметних кабінетів, вимог до оснащення, їх атестації та ін., проте для кожного педагога створений ним особисто простір співпраці з учнями стає фундаментом для успішного вирішення основних завдань дидактики. Шкільний географічний кабінет – це матеріальна база організації і проведення всієї навчально-виховної роботи на уроках географії і позакласного виховання, а також важлива ланка в організації навчально-виховного процесу на уроках географії. Окрім цього, сучасний географічний кабінет – це простір, де молодь спілкується, дискутує, визначає проблеми державного та світового значення та пропонує шляхи їх вирішення (Martyniuk T.S., 2016). Таким чином, наявність добре обладнаного навчального географічного кабінету сприяє забезпеченню високого рівня викладання навчальної дисципліни, підвищенню ефективності праці вчителя та учня, підвищенню рівня навчальних досягнень учнів, прищепленню інтересів учнів до навчального предмету, стимулює мотивацію

та зацікавленість учнів до вивчення курсу географії в школі. У сучасній науково-педагогічній літературі дається таке визначення навчального кабінету – це єдина, органічно зв'язана система навчального обладнання, змонтована в окремому приміщенні, оформлена відповідно до вимог наукової організації праці вчителя і учня, яка забезпечує високий рівень викладання предмета (Рокас Л.А., 2017). Добре обладнаний кабінет географії стимулює мотивацію та зацікавленість учнів до вивчення курсу географії в школі, стає осередком усієї географічної роботи школи, перетворюється в систему взаємозалежних процесів – навчання предмета вчителем та оволодіння навчальним матеріалом учнями (Vygovska T.O., 2009).

Наступний крок – дослідження трансформацій кабінету географії у сучасній шкільній практиці в період пандемії. Для дослідження брався 2020/2021 навчальний рік. Адже, коли на весні 2020 року школам довелося перейти на віртуальне навчання, багато хто говорив, що майбутнє нарешті настало, і онлайн-освіта на очах стає нормою. Експерти Всесвітнього економічного форуму у квітні зробили висновок: «Інтернет-навчання дозволяє отримати більше інформації, робити все швидше. А це означає, що ймовірно, зміни у галузі, впроваджені через коронавірус, залишаться, коли епідемія закінчиться» (World Economic Forum, 2020). Однак лише через кілька місяців і учні, і вчителі дізнались про обмеження та слабкі сторони такого навчання. Схожу думку висловив Оксфордського університету Рой Еллісон: «Якщо вам подобається майбутнє, в якому студентам просто видають факти, інформацію, а вони її зазубрюють, тоді навчання онлайн цілком підходить. Але це несправжня освіта» (думка професора не відображає офіційну позицію університету). Також він сказав «Мета освіти – навчитися критично мислити, обмірковувати інформацію, дискутувати, ставити під сумнів факти, думки, зокрема свою власну, – продовжує Еллісон. – Інтернет-навчання не підходить для досягнення цієї мети» (Smirnova O., 2020). За цей навчальний рік, більша частина шкільних занять була проведена в режимі On-line. Це означає, що вчителі не мали можливості проводити уроки у навчальних географічних кабінетах, а учні – користуватись наявними наочними засобами для кращого засвоєння матеріалу. Загальноосвітні навчальні заклади, котрі знаходились у регіонах з більш-менш сприятливою епідеміологічною ситуацією мали змогу на певний час проводити заняття у офлайн-режимі. Однак, деякі протиепідемічні заходи для загальноосвітніх навчальних закладів на період карантину продовжували діяти. Зокрема, згідно Постанови МОЗ України від 22 серпня 2020 року №50 «Про затвердження протиепідемічних заходів у закладах освіти на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» (Postanova KМУ vid 23.04.2021..., 2021), керівник закладу освіти повинен розробити маршрути руху здобувачів освіти таким чином, щоб запобігати утворенню скупчення учасників освітнього процесу.

Учасниками інтерв'ю стали вчителі географії загальноосвітніх шкіл Голосіївського району м. Києва. У ході проведення інтерв'ю було отримано відповіді на такі запитання, як «Чи є у школі географічний кабінет?», «Чи проводились навчання у географічному кабінеті в умовах пандемії COVID-19?», «Чи є підсобне приміщення у географічному кабінеті?», «Якими наочними засобами навчання забезпечений географічний кабінет?», «Чи підключений географічний кабінет до мережі Інтернет?», «Як часто та за чиї кошти проводиться оновлення обладнання у географічному кабінеті?».

Серед проаналізованих шкіл, значна частина, зокрема Школа I-III ст. №78 та Школа I-III ст. №186 (м. Київ), цього навчального року, з урахуванням епідеміологічної ситуації, вирішили відмовитися від системи пересування здобувачів освіти між кабінетами, і кожен клас «прив'язали» до визначеного кабінету. Таким чином, уроки у навчальних географічних кабінетах згаданих шкіл не проводились.

Отже, під час опитування, було виявлено, що, у зв'язку з пандемією, під час дистанційного навчання, уроки у географічних кабінетах частини опитаних не проводяться. Це зумовлено, насамперед, тим, що, згідно Постанови МОЗ України від 22 серпня 2020 року №50 «Про затвердження протиепідемічних заходів у закладах освіти на період карантину у

зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19) (Postanova KМУ від 23.04.2021..., 2021), рух здобувачів освіти у межах загальноосвітніх навчальних закладів має бути обмежений. Тобто, керівники закладів освіти відмовились від пересування класів по предметним кабінетам. Натомість, до кожного класу був «прикріплений» визначений навчальний кабінет для проведення там усіх уроків за розкладом. Таку тенденцію ми могли спостерігати і під час проходження педагогічної практики у іншому районі м. Києва – Печерському (Школа І-ІІІ ступенів №78 Печерського р-ну м. Києва). Однак, частина опитаних вчителів все-таки підтвердили, що у навчальному закладі, де вони працюють, система пересування учнів протягом дня між кабінетами залишилась і до сьогодні. Таким чином, в середньому у навчальному географічному кабінеті проводиться 20-25 уроків на тиждень.

У більшості шкіл немає підсобного приміщення (лаборантської кімнати) для обладнання шкільного географічного кабінету. З опитаних, лише у Середній школі №92 Голосіївського р-ну м. Києва таке приміщення наявне. Вчитель Морозова Н. Г. розповіла, що у лаборантській кімнаті навчального географічного кабінету школи, де вона працює, розміщений робочий стіл вчителя, шафа для навчальних посібників та роздаткових матеріалів та сховище для карт.

Стосовно наочних засобів навчання, з опитування видно, що всі школи більш-менш ним ними забезпечені. У географічному кабінеті Середньої школи №186 Голосіївського р-ну м. Києва є різноманітні навчальні тематичні карти, топографічні, глобус Землі та Місяця тощо. Вимірювальні прилади, такі як курвіметр, далекомір, астролябія та тринога, належать до особистої власності вчителя географії Міщенко Т. М. Натомість, у географічному кабінеті Середньої школи №92 Голосіївського р-ну м. Києва наявні різноманітні навчальні тематичні карти, зокрема карта Києва, зразки мінералів, різноманітні муляжі, навчальні таблиці для 6 та 8 класу. З вимірювальних приладів наявні термометр та барометр.

Також було проаналізовано наявність наочних засобів у географічному кабінеті Креативної Міжнародної Дитячої Школи (Голосіївський р-н, м. Київ), яка є приватним закладом освіти, що проявляється й в оснащенні навчального кабінету. Таким чином, зі слів вчителя географії Макеєвої А. І., у географічному кабінеті КМДШ наявні: карти настінні (зокрема, фізичні, політичні, карти ґрунтів), колекції мінералів та гірських порід, зразки нафти, зразки кам'яного вугілля та його продуктів, зразки ґрунтів, глобуси, компаси, макет рухів літосферних плит, курвіметр, барометр.

Інтерв'ю з вчителем географії Ісько О. С., дало змогу проаналізувати наявність наочних засобів навчання й у НВК «Міжнародному ліцеї МАУП». Цей загальноосвітній навчальний заклад є приватним, тому він також забезпечений повним комплектом наочних засобів навчання, зокрема, різноманітними картами, глобусами, моделями рельєфу, барометром, термометром, анемометром тощо.

З проаналізованих географічних кабінетів, всі підключені до мережі Інтернет та мають у своєму складі інтерактивну дошку (Smart-дошку), проектор та комп'ютер. Єдині складнощі, які при цьому виникають – це відсутність людини (майстра або системного адміністратора), яка б могла допомагати у налаштуваннях програмного забезпечення та вирішенні технічних проблем.

Зі слів вчителів, для виконання таких дій, доводиться, на жаль, просити учнів, відповідно – відволікати їх від навчального процесу.

У школах приватної форми власності оновлення обладнання географічного кабінету проводиться раз на рік: створюються відповідні фонди, звідки й виділяються кошти на централізовану закупівлю. Школи державної форми власності мають іншу систему – оновлення обладнання відбувається за батьківські кошти (неофіційні фонди) або ж за рахунок вчителя (власна ініціатива). Однак, в будь-якому випадку, оновлення у географічних кабінетах відбуваються щороку.

Також опитування передбачало дізнатись побажання вчителів щодо змін в географічному кабінеті школи, де вони працюють. Так, більшість з них хотіли б мати більше різноманітних засобів навчання (особливо сучасних), більше приладів, літератури, засобів для виконання творчих завдань та обладнання географічного майданчику біля школи.

Під час аналізу відповідей було помічено істотні відмінності у забезпеченні навчальним обладнанням та наочними засобами навчання географічних кабінетів у державних та приватних школах. Насамперед, це зумовлено формою фінансування школи: у приватних – батьківські фонди, у державних – держава.

Вчителі розповіли зі свого досвіду як відбувалось оновлення обладнання географічного кабінету раніше (за часів Радянського Союзу). Тоді на площі Космонавтів (Солом'янський р-н, м. Київ) в радянські часи був розташований «Учтехприлад» (рос. «Учтехприбор») – магазин, де продавалось все для навчальних закладів, будь-яке обладнання/наочні засоби, необхідні для успішного проведення уроку. Вчителі згадують про «особливий запах науки» у цьому місці. Зараз же, цього магазину, на жаль, не має. Та й взагалі, не має такого організованого державного підприємства, що б займалось всебічним наповненням географічних кабінетів. Сьогодні роль бувшого «Учтехприладу» виконують невеликі фірми, зокрема Інтернет-магазини, такі як, наприклад, «Elizlabs», «Українська сучасна школа», та «B-Pro».

Висновки. Аналіз літератури з теми дослідження дозволив вивчити історію створення кабінетної системи навчання в Україні та переконатися в значимості для визначення успіху вітчизняної освіти. Експериментальне дослідження дало змогу проаналізувати кабінетну систему загальноосвітніх навчальних закладів Голосіївського району міста Києва. Були проведені інтерв'ю з вчителями географії, виявлено особливості наповнення шкільних кабінетів географії навчальним обладнанням та наочними засобами. Загалом, імідж сучасного кабінету має сприяти впровадженню активних форм організації навчання географічної науки, тобто кабінет потрібно обладнати так, щоб учням було зручно, комфортно не тільки навчатися, а й виконувати практичні, контрольні роботи. Постійне поповнення й удосконалення інтер'єру кабінету географії вчителем сприяє зростанню інтересу школярів до географії й формуванню їхньої географічно-патріотичної свідомості. У сучасних школах кабінети географії необхідно обладнати такими об'єктно-замінювальними, приладно-природничими, програмно- та апаратно-забезпечувальними, інформаційно-мережними, системно-позиційно-навігаційними та мультимедійними засобами навчання географії, що відповідали б вимогам інформатизації суспільства XXI ст. та надавали б змогу вчителю запроваджувати новітні освітні технології. У ході проведення інтерв'ю було виявлено значний вплив пандемії коронавірусу COVID-19 на проведення навчальних занять у шкільних географічних кабінетах. Під час інтерв'ю вчителі також поділилися своїми побажаннями щодо удосконалення географічного кабінету у школах, де вони працюють. Під час аналізу відповідей були виявлені істотні відмінності у забезпеченні навчальним обладнанням та наочними засобами навчання географічних кабінетів у державних та приватних школах. Насамперед, це зумовлено формою фінансування школи: у приватних – батьківські фонди, у державних – держава. Отже, кабінет географії, як важливий різновид організаційно-забезпечувальних засобів навчання географії, є інтегрованою системою взаємопов'язаного навчального обладнання, засобів і технологій, рівень яких відповідає вимогам часу, сконцентрованих в одному класному приміщенні з метою забезпечення високої ефективності навчання.

Список використаних джерел

- Martynyuk T.S. Suchasnyj kabinet geografiya – prostir diyalnisnoyi spivpraci // Ukrayinskyj pedagogichnyj zhurnal. 2016. S. 83-93 (in Ukrainian).
- Postanova KМУ vid 30.09.2020 № 898 «Pro zatverdzhennya Derzhavnogo standartu bazovoyi i povnoyi zagal'noyi seredn'oyi osvity» [Elektronnyj resurs] – Rezhym dostupu:

<https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>

- Pokas L.A. Geografichnyj kabinet yak zasib vplyvu na yakist znan uchniv zagalnoosvitnoyi shkoly // Suchasni tendenciyi ta faktory rozvytku pedagogichnyh ta psihologichnyh nauk: Materialy Mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi konferenciyi (m. Kyiv, 3-4 lyutogo 2017 roku). 2017. S. 42-45 (in Ukrainian).
- Vygovska T.O. Kabinet geografiyi – tvorcha laboratoriya pedagoga // Krasnogvardijsk. 2009. s. – 11 (in Ukrainian).
- The COVID-19 pandemic has changed education forever. This is how [Elektronny`j resurs] // World Economic Forum. – 2020. – Rezhy`m dostupu: <https://www.weforum.org/agenda/2020/04/coronavirus-education-global-covid19-online-digital-learning>.
- Smirnova O. "Nespravzhnya osvita". Yak pandemiya vy`kry`la problemy` onlajn navchannya [Elektronny`j resurs] / O. Smirnova // BBC news Ukraina. – 2020. – Rezhy`m dostupu: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-54039740>.
- Postanova KМУ vid 23.04.2021 # 4 "Pro zatverdzhennya proty`epidemichny`x zahodiv u zakladax osvity` na period karanty`nu u zv'yazku z poshy`rennyam koronavirusnoyi xvoroby` (COVID-19)" [Elektronny`j resurs] - Rezhy`m dostupu: <https://zakon>